

UOT: 82.09

Nərgiz İsmayılova *

CEK LONDON VƏ KNUT HAMSUNUN SƏNƏTKARLIĞI: “ACLIQ”, “HƏYAT EŞQİ”, “MARTİN İDEN”

Açar sözlər: Cek London, “Həyat eşqi”, “Martin İden”, Knut Hamsun, “Aclıq”

Key words: Jack London, “Love of life”, “Martin Eden”, Knut Hamsun, “Hunger”

Ключевые слова: Джек Лондон, “Любовь к жизни”, “Мартин Иден”, Кнут Гамсун, “Голод”

Bir çox Qərb tədqiqatçısının elmi əsərlərində və məqalələrində əhəmiyyətli yer tutan müqayisəli ədəbiyyat məsələlərinə Şərq ölkələrində təəssüf ki, yeni-yeni diqqət yetirilməkdədir. Doğrudur, bu mövzuda bir çox elmi məqalələr yazılmışdır. Hətta ədəbiyyatımızda yer alan bir çox istiqamətlər Şərq və Qərb kontekstində tədqiq olunsa da, bu mövzu haqqında tam və əhatəli tədqiqatlar çox azdır.

Müqayisəli ədəbiyyat hər hansı bir mühitdə yazıb-yaradanların əsərlərində yer alan müxtəlif meyilləri tədqiq edir. Sənətkarların yaratdıqları əsərlər o zaman qiymətli olur ki, onlar bir çox əsərləri oxuyub təsirlənmələrinə baxmayaraq, orijinal nümunələr ortaya qoymuş olsunlar. Müqayisəli ədəbiyyatın vəzifəsi, funksiyası, eyni, yaxud fərqli dillərdə yazılmış iki əsəri mövzu, düşüncə ya da forma baxımından araşdırmaq, ortaq, bənzər və fərqli xüsusiyyətləri aşkara çıxarmaq, bu təsirlənmə, yaxud fərqlər barədə elmi nəticələrə gəlməkdir.

Professor Gürsel Aytəçə görə, müqayisəli ədəbiyyatda tədqiqatçının “vəzifəsi, funksiyası, fərqli dillərdə yazılmış iki əsəri mövzu, düşüncə, ya da forma baxımından araşdırmaqdan ibarət olmalıdır. Bu zaman tədqiqatçı ortaq, oxşar və fərqli cəhətləri müəyyən etmək, bu fərqliliyin səbəbləri ilə bağlı əsaslı elmi fikirlər irəli sürməlidir. “Tədqiqatçının müqayisə apararkən şəxsiyyətləri, əsərləri və ədəbiyyatları müqayisə etməli olduğunu” [1, s.44] qeyd edən A.S.Levenddən fərqli olaraq, türk tədqiqatçısı Yavuz Bayram qeyd edir: “Yalnız şəxsiyyətləri və əsərləri müqayisə etsək, bu, kifayət qədər əhəmiyyətli nəticələr əldə etməyə kömək etməz”, [2, s.70] – deyərək komparativistikaya yeni nəfəs gətirib.

Biz də bu məqaləmizdə oxuduğumuz qeyd olunan üç əsərlə bağlı fikirlərimizi diqqətinizə çatdırmaq istədik.

Cek Londonun “Həyat eşqi” (1905) hekayəsini, “Martin İden”ni (1909) və Norveç yazıçısı Knut Hamsunun “Aclıq” (1890) əsərini mütaliə edərkən, bir çox oxşar məqamlara rast gəldik.

Xüsusilə Knut Hamsunun “Aclıq” və Cek Londonun “Martin İden” romanı arasındakı bənzərliklər son dərəcə maraqlıdır. Hər iki əsər insanda dərin və yüksək psixoloji sarsıntı yaradır. Xüsusilə “Martin İden” əsərini oxuyan bir çox insanın intihar etmək istəməsi kimi faktlar bizlərə qələmin və sözün insan həyatına necə dərinləndən nüfuz edə biləcəyi gerçəyini bir daha sübut edir.

Məlumdur ki, Cek London genişsəpkili mütaliyəyə və ən əsası səyyah dünyagörüşünə sahib bir yazar idi. Onun səyahətləri imkan verirdi ki, o, müxtəlif millətlərin ədəbiyyatı və mədəniyyəti ilə tanış olsun. Bu aspektdən zaman-zaman Cek Londonun yaradıcılığında yer alan sujetlər mövcud ədə-

* AMEA Naxçıvan Bölməsi. İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutu. E-mail: ismayilovanargis@gmail.com

bi nümunələrlə səsleşir, bəzən eyni mövzuya fərqli baxışbucağı sərgilədiyi əsərlər mübahisə mövzusunə çevrilirdi.

“The New York World” 1906-ci ildə “ölümcül oxşarlıq” adlı məqalə nəşr etdirir. Burada Cek Londonun “Love of Life” (Həyat eşqi) adlı qısa hekayəsi, Augustus Biddlenin məqaləsi və J.K.Macdonaldın “Gecə yarısının günəşi diyarında itgi” adlı yazıları ilə addım-addım müqayisə edilmişdir. C.Londonun Biddlenin yazısının yenidən üzərində işlədiyi sübut olunduqdan sonra C.London da həmin əsərlərdən təsirləndiyini qəbul etmişdir.

“Aclıq” əsəri isə norveçli yazar, Knut Hamsunun ən əhəmiyyətli romanıdır. Bu kiçik əsər yazıçını Avropada tanıtmışdır. Romanın bəzi hissələri 1888-ci ildə anonim adla “Ny Jord” adlı Danimarka jurnalında nəşr edilmişdir. Roman, XX əsrin ədəbi kəşfi elan edilmiş və müasir psixoloji ədəbiyyatın ən gözəl nümunələrindən biri kimi dəyərləndirilmişdir. “Aclıq” romanında, intriqan, bəzən də yumoristik tərzdə insan zəkasının irrasionallığından bəhs edilmişdir. “Aclıq” romanını Azərbaycan dilinə böyük şair Əhməd Cavad tərcümə etmişdir. Lakin bu tərcümə 30-cu illərdə edildiyindən, həmin dövrün ədəbi dilindədir və ərəb-fars sözləri, tərkibləri ilə zəngin olduğu üçün müasir oxucu onun dilini anlamaqda çətinlik çəkir [3].

Romanın əsas qəhrəmanı, Kristianada zəif, xəstə görünüşlü, eynəkli, ümumiyyətlə, pərişan halda paltarlarla gəzən, saçları gənc yaşında tökülmüş bir adamdır. Bu adsız personaj Kristianiyada (Oslo) qəzetlər üçün məqalə yazıb pul qazanmağa çalışır. Bir məqaləyə görə ona adətən 5 kron ödəyirlər və o, bu pulla ancaq bir neçə gün yaşaya bilir. Yaşamaq dedikdə, yemək nəzərdə tutulur, çünki qazanılan qonorarlar, əsasən naharlara xərclənir. Onun məqalələri ciddi sosial mövzulara həsr olduğundan qəzetlər onları həvəssiz alırlar, bir neçə dəfə isə məqalələri geri qaytarılır. Bir uğurlu məqaləyə görə isə ona 10 kron ödəyirlər.

O başqa işlərə düzəlmək istəsə də, nə kassir, nə də yangınsöndürən vakansiyalarına uyğun gəlmədiyindən, onu götürümlər. Qeyd olunan məsələlər “Martin İden” əsərində də mövcuddur.

Onun ən böyük ideali yaxşı bir yazar olmaqdır. Özünün uydurduğu adla Andreas Tangen olaraq xatırlanır. Andreas, yazar olmaq üçün yaşayır. O, davamlı kasıblıq çəkən və çox vaxt ac olan, qürurlu bir gəncdir, yaşadığı evdən pulsuzluq səbəbilə qovulur. Parklarda, qəbiristanlıqlarda gecələyən qəhrəmanımız, bəzən yazdığı yazılardan bir az pul qazanır, amma bu pul ona çox qısa bir müddət üçün dolanmağa kömək edir. Andreas, bütün bu mənfəliklərə qarşı yazmaqdan imtina etmir. Pulsuzluq səbəbiylə, oturduğu viranə evdən də atılır və bir müddət küçələrdə skamyalarda yatır. Bəzən aclığı elə səviyyələrə çatır ki, yol kənarlarında tapdığı daş və ağacları gəmirir, bəzən də qəssaba yalan deyərək, olmayan iti üçün aldığı bir parça sümüyü gəmirir... Bəzənsə elə uzun müddət ac qalır ki, hətta yemək tapsa da, onu yemək iqtidarında olmur. Çünki mədəsi artıq yeməkləri qəbul etmir, yediyi şeyləri qusur. Roman qəhrəmanı o qədər çətin vəziyyətlərə düşür ki, ən sonunda qürurunu bir kənara buraxıb kiçik bir saxtakarlıq edir, amma bunu özünə bağışlamır. Vicdan əzabı çəkir. Əsər oxucular və tənqidçilər tərəfindən böyük heyranlıqla qarşılanmışdır. Danimarkalı jurnalist və tənqidçi E.Sram romanın nəşrini “yüksək səviyyəli ədəbi hadisə” adlandırmışdı, digər nüfuzlu norveçli tənqidçi isə 1895-ci ildə yazırdı ki, bu əsər müasir skandinav ədəbiyyatının əsasını qoydu.

Nəinki “Aclıq”da, eyni zamanda “Həyat eşqində də əsas mövzulardan biri aclıqdır.

“Adyalları nəm və soyuq idi. Topuğu ağrıyırdı. Lakin o bircə şey duyur və onun haqqında düşünürdü – o aclıq idi. Bütün gecəni narahat yatdı və bu narahat yuxuda təmtəraqlı kef məclisi, bol süfrə, növbənöv xörəklər, dadlı içkilər gördü” [4, s.320].

“Həyat eşqi” hekayəsində Kanadanın soyuq meşəsində həyatda qalmağa çalışan bir insanın əzmindən bəhs edilir. Hekayə boyunca qəhrəmanın qarşısına olduqca çətin vəziyyətlər çıxır, lakin bu insan hələ də sağ qalacağına ümid edir, məqsədindən dönmür. Nəticədə, istəyinə nail olur və o öldürücü soyuğa rəğmən meşədən sağ çıxmağı bacarır. Bu insandakı ümidə, istəyə, əzmə heyran olmaq mümkün deyil. Bu insanın ümidi, əzmi və istəyi bizə örnəkdir. Bir məqsədə çatmaq üçün onu istəmək, əldə etmək üçün əzmlə çalışmaq və onun gerçəkləşməsi üçün qəlbimizdə olan ümid işığını söndürməməyimiz lazımdır. Əslində nə olursa-olsun, ümid yaşamağa davam edir. Necə ki

Cek London “Həyat eşqi” hekayəsində yazıb: Ümid başqadır, o gördüyünə inanmır, idrakla hesablaşmır” [5].

“Aclıq” romanında da buna bənzər hissələr var: “Gözlərimi açanda, köhnə vərmiş olaraq, bu gün üçün bir ümid varmı deyər düşünməyə başladım”.

Görkəmli Amerika yazıçısı Cek Londonun məşhur əsərlərindən “Martin İden”in qəhrəmanı da kasıb təbəqənin nümayəndəsidir. 21 yaşlı Martin İden işçi, matros olur. O, bir gün Artura sataşan avaralarla dalaşır, onları yaxşıca əzişdirir. Bunun müqabilində Artur ona təşəkkür etmək üçün evlərinə nahara çağırır. Artur Martinin yaşında olan yüksək təbəqənin, burjua ailəsinin üzvüdür. Martin onlara qonaq gələrkən yüksək təbəqənin adamlarına, onların savadlarına heyran qalır. Elə burada da Arturun bacısı Rufu görür və onu sevir.

Ruf yarıtəhsilli Martinə ingilis dilində gözəl danışmağı öyrədir, onda ədəbiyyata maraq oyaqır. Martin öyrənir ki, jurnallar yazıçılara onların əməyi müqabilində yaxşı qonorar verir. Ona görə də qəti qərara gəlir ki, yazıçı olsun və öz sevgilisinə layiq olan təbəqənin adamları sırasına qatılsın. Martin İden burada keyfiyyətli həyat axtarışına çıxır...

“Keyfiyyətli həyat, virtual bir dünyada deyil, gerçək bir dünyada mümkündür. Hər kəs həyatını daha yaxşı bir səviyyəyə çıxarmağı, həyatında olmayan, həsrətini çəkdiyi şeylərə sahib olmağı, qıscaca rifah və səadətə çatmağı istəyir. Məhz bu konstruktiv və yaradıcı olmaq səyi, həyatda keyfiyyəti axtarmaqdır. Alman pessimist filosof Şopenhauerin dediyi kimi, “insan istədiyini edə bilər, amma istədiyini istəyə bilməz”. Şərtlər onu istiqamətləndirmiş və ətrafı bir sıra məcburiyyətlərlə örtülmüşdür. Bu səbəblə də mütləq bir istəmək azadlığına malik deyil. Həyat keyfiyyəti insanın özünü inkişaf etdirməsi, şəxsi həyatını zənginləşdirməsi və hədəflərinə çatmaqla birbaşa bağlıdır [3].

“Ədəbiyyat tarixinin, şübhəsiz, ən orijinal obrazlarından biri olan Martin İden, əzm və qüdrətilə yalnız fəhlə sinfini deyil, girməyə çalışdığı burjua dünyasını da üstələyir. Beləliklə, maskaların arxasında duranı görür, cəmiyyətin həqiqi üzünü dərk edir. Nəticədə hər iki sinfə də aid ola bilməməyin yorğunluğu, yazıçılıq macərəsində çəkdiyi fiziki və ruhi çətinliklərə əlavə olunur və Martin dərin bir tənhalığa sürüklənir. Uğur prosesinin kəskinliyinin sonunda uğurun narazılığı qarşısında qalır. Cek Londonun şah əsəri olan bu faciəli roman, oxucularını eynilə Martinin həyatı kimi dalğalı bir səfərə çıxarır” [6].

Qeyd edək ki, Andreas Tangen və Martin İden hər ikisi tək-cə ədəbi qəhrəman yox, həm də həyat qəhrəmanıdır. Qeyd etdiyimiz kimi, Martin İden moryakdır, dənizçidir. O, fiziki cəhətdən güclü bir gənkdir. Andreas Tangen isə əsərin sonunda son ümid yeri olaraq dənizi seçir. Qeyd edək ki, hər iki qəhrəmanın ümidləri yazıya tökdükləri hissləridir. Hər ikisi əsərlər yazır, onu qəzetlərə jurnallara göndərirlər. Martin İden üçün daha çox şöhrət, Andreas Tangenə isə yemək daha çox maraqlı olur.

O, Martin İdenin əksinə cılız, fiziki cəhətdən zəif adamdır. Əsərdə son dərəcə acınacaqlı vəziyyətlərdən mənəvi cəhətdən üzüağ çıxmağı bacaran bu iki qəhrəman bəzi məqamlarda uşaq kimi aciz təsvir edilir. Məsələn, hər iki obraz bəzi zamanlar öz-özündən diksinir: “Martin İden təhlükəni böyüdüdü. Quyruqlu bir pianino, üzərində kitablar yığılmış bir masanın arasındakı boşluqdan yarım düjün insan rahatlıqla gedə bilərdi, amma o hər şeyə baxmayaraq, bu aradan keçməyə çalışarkən qorxudan ürpərdi. Ağır qolları rahat bir şəkildə sallanırdı. Qollarını, əllərini hara qoyacağını bilməyirdi. Beynini əhatə edən xülyalar səbəbindən qollarından birinin, masanın üstündəki kitablara sürtünəcəyinin narahatlığına qapılınca, ürkmüş bir at kimi silkələnib kənara qaçdı. Qaçdı qaçmasına, ancaq az qala, pianonun oturacağına dəyəcəkdə. Qarşısındakı adamın rahat yerinə baxdı və ilk dəfə, öz gedişinin digər kişilərin yerindən başqa olduğunu gördü. Bu qədər yöndəmsiz yerləşə görə içində utandığından doğan anlıq bir əzab duydu. Alnından muncuq-muncuq tər axdı, dayandı və yazıq üzündəki tərli dəsmalı ilə sildi” [7, s.15].

Knut Hamsunun “Aclıq” əsərində də belə oxşar məqamlara rast gəlirik: “Skamyada oturub bütün bunları götür-qoy edir, kədərlənirəm. Öz-özümdən iyirənirəm, hətta əllərim də mənə iyirən görünür. Bu arıq, heç nəyə yaramayan zəif əllər qanıma tamamilə qaraldırdı, mən çöp kimi arıq bar-

maqlarına baxaraq əsəbiləşir, sısqı bədənimə nifrət edirdim”. Hər iki romanda təzadlı məqamlarda oxşarlıqlar sezilir. Əzablar, hisslər, duyğular oxşardır. Qəhrəmanların biri iriliyindən, digəri sısqalıqından utanır, ürkür, narahatlıq keçirir. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, hər iki müəllifin də qəhrəmanı güclüdür. Onar həyatın bütün ağılasıgmazlıqlarını yaşayır və bu ağılasıgmazlıqlar qarşısında ağıllarını qorumağa çalışırlar. Hər iki əsərdə fiziksəl güclə, duyğusal güc təzadlı təsvir olunub” [8, s.105].

Dünya ədəbiyyatında qalıcı və universal xüsusiyyətə sahib romanlar yazmağın yollarından biri də xarakterlərinin daxili dünyasını romanda əks etdirməkdən keçir. Dostoyevski, Emile Zola, Çarls Dikkens, Balzak, Gete ... kimi romançılar bu xüsusiyyətləriylə klassik olmağı bacaran yazıçılardan bəziləridir. Roman xarakterinin zidd bir şəxsiyyətə sahib olması onu təsvir etməyi asanlaşdıraraq ona tip xüsusiyyət qazandırır. Yazar, romandakı tip xarakterin ruhi dünyasını oxucuya tanıdır, oxucunun özünü bu adamla eyniləşdirməsinə imkan yaradır.

Martin İden: “Bəzən onu əslində olduğundan başqa cür görmək arzusu yoldan çıxarırdı, lakin o saat ehtiyatla düşünürdü ki, bu, heç bir nəticə verməz, yalançılığa alışmamışdır və çox asanlıqla gülünc vəziyyətə düşə bilər” [9].

Psixoloji romanda ruh təhlillərinə öyrəşilmiş realist romanlardan daha çox yer verildiyi üçün xarakterin daxili böhranlarının və hesablaşmalarının içdən gələn impuls və motivlərin göz ardı edilmədiyi roman növüdür. Psixoloji romanda yazıçı, sırasıyla realist romanlarda olduğu kimi, yalnız yaşanan hadisələrlə kifayətlənməyib bu hadisələri ortaya çıxaran səbəbləri və bu hadisələrin ruh quruluşunda yol açdıqlarını da şərhə girişir.

Psixoloji romanın və ya ümumi mənada yazıda psixologiya məsələlərinə toxunuş, XI əsrdə “Tale of Genji”, 1344-cü ildə Bokaçço və Servantes ilə ortaya çıxdığı söylənsə də, gerçək mənada psixoloji romanın ortaya çıxmasını Samuel Riçardsonun “Pamela” romanı qəbul olunur. Daha sonra yüksəlişə keçən realizm ilə birlikdə psixoloji roman da fəaliyyətini artırmışdır.

Rus ədəbiyyatının və bəlkə bütün dünya ədəbiyyatının ən əhəmiyyətli psixoloji roman nümunələrini verən Dostoyevski, oxucunu, insan psixologiyasının ən naməlum, qaranlıq küncələrinə qədər aparmış, ruh təhlillərini zirvə nöqtəsinə çıxarmış və hətta Psixozanalizmin qurucusu Freyde yol göstəricilik etmişdir.

Bu baxımdan Cek London da, Knut Hamsun da, reallıqlara söykənərək, reallıqları daha da cazibəli edən psixoloji tendensiyalara öz romanlarında yer verdikləri üçün cəmiyyətə fiksiya xarakterli romantikadan daha çox təsir edir bu romanlar. Hər iki roman əzabları, daxili müharibələri, ruhi qarşıdurmaları özündə əks etdirir.

Günlərini xalq kitabxanasında keçirməyə başlayan Martin kitabların dünyasına açılır.

Qeyd edilən nöqtəyi-nəzərdən yanaşıldıqda Martin İdenin də, Andreas Tangenin də eyni hissləri yaşadığı və eynilə ruh halları ilə mühitdə qarşılaşdıqları çətinliklərə reaksiya verdikləri ön plana çıxır.

Başlanğıcda bir şey anlamasa belə, bezmədən, usanmadan oxuyur, Marks, Nitsşe oxuyur, ən çox da ədəbiyyat mətnlərini oxuyur. Başına yazar olmağı qoymuşdur artıq. Yalnız ədəbiyyat eşqindən deyil, yazaraq zəngin ola biləcəyinə də inanır.

Martin İden bir tərəfdən dolanışığını təmin etmək üçün gəmilərdə çalışır, digər tərəfdən böyük bir stabilliklə heç dayanmadan istehsal edir, məqalələr, hekayələr və şeirlər yazır. Ancaq məhsullarını göndərdiyi qəzet və jurnal redaktorlarından gələn cavablar heç ürəkənci deyildir. Çünki cəmiyyət ciddi şeylərlə maraqlanmır. İnsanlar bədii dəyəri olmayan əyləncəli mətnləri sevir.

Eyni halı Tangen də yaşayır. Hətta eyni halı Knut Hamsun da yaşayır. Yazıçının bioqrafiyasında oxuyuruq: “Hekayəsini tamamlayınca bir gəmi bileti alaraq Kopenhagenə getdi. Bir kitabçıya, sonra da norveçli bir şairə əsərlərini qəbul etdirmə söyləri boşa çıxınca Osloya qayıtdı. Sonra köçəri olaraq uzun bir səfərə çıxdı” [1, s.307].

Bütün bunları nəzərə alaraq hər iki romanı həm də, avtobiografik əsər adlandırmaq doğru olar.

Cek London “Martin İden” romanını öz həyat hekayəsindən yola çıxaraq yazmışdır. Martin İdenin başından keçənləri C.Londonun bioqrafisi ilə müqayisə edən hər oxucu bu nəticəyə asanlıqla gələ bilər. Ancaq bənzərlik sizi yanıltmasın, Hamsun da, C.London da çətinliklərlə dolu yaşamını ədəbiyyata köçürərkən, “həyatım roman” cılızlığına qapılmamış, roman həqiqəti ilə xarici həqiqət arasındakı sərhəd xəttini çəkməyi bacarmışlar.

Aclıqda, yazarın gənclik illərində yazar olmaq üçün verdiyi mübarizə təsiredici bir üslubla izah edilməkdədir. Roman, aclığı ən qorxunc dərəcədə yaşayan bir yazarın hekayəsidir. Aclıq qəhrəmanın fiziki və ruhi vəziyyətinə dərinlən təsir edər. Knut Hamsun, bu halı “Aclıq” adlı əsərində ustalıqla izah etməkdədir.

Andreasın rahat günlərinin üzərindən az bir zaman keçmişdir. Yenə pulu bitmişdir. Aclıq dözülməz hal almışdır. Küçələrdə soyuq və aclığın təsiriylə zehini bulanmağa başlayır. Xəyallar görür. Andreas, qürurundan heç bir köməyi qəbul etmir.

Qürurunu bir kənara buraxıb dilənməyə cəhd edər, lakin bir şey əldə edə bilməz. Aclıqdan taqəti qalmamışdır. Girovları gedib pəncəyinin dörd düyməsini verməyə çalışır. Adam bunu da qəbul etmir. Dərgilər və qəzetlər Martinin yazılarını hələ də yayımlamırdı. Bu da Martini Rufdan uzaqlaşdırırdı. Çünki Ruf üçün ən önəmli şey uğurdu. Martin isə hələki yalnız uğursuzluqla üzləşirdi. Rufdan ayrılan Martin Lizzi Konnoli adlı qızla dostluq etməyə başlayır. Lizzi Martini çox sevirdi və onun üçün canından keçməyə də hazır idi. Martin üçün isə bu önəmli deyildi və onun fikri yalnız Ruf idi. Bunu Lizzinin özünə də bildirmişdi.

Martin İden bütün bu uğursuzluqlarının səbəbini anlayır. O, bu qədər zaman ərzində oxuduğu, öyrəndiyi insanların əslində savadsız və göründüyü qədər də ziyalı olmayan insanlar olduğunu anlayır. Onun ətrafı ədəbiyyat bilməyən ədəbiyyatçılarla, həndəsə bilməyən mühəndislərlə dolu idi. Martin bundan sonra dənizçi və səfillik illərində öyrəndiyi bilgiləri əslində savadsız olan insanlardan qavradığı informasiyalarla sintezləyərək əslində həqiqətin nə olduğunu anlamağa başlayır və bu tip insanlara qarşı mübarizə aparmağa başlayır.

Sonunda bir gəmidə nə iş olsa, edəcəyini söyləyərək iş tapır və şəhərdən ayrılır. Martin İden isə yeni şəhərlərdə, yeni həyəcanları təcrübədən keçirmək istəmir. O, hər yüksəlişi daddığını düşünür. Həyat gözündə adiləşir. Tangen isə hələ zəfəri dadmayıb. Həyatdan gözləntilərini də çiyinə alıb şəhəri tərk edir.

Leonid Andreyev Cek London haqqında demişdir: “ Mən Cek Londonda sakit gücü, möhkəm və aydın ağılı, məğrur cəsarəti sevirdim” [9].

Ancaq bütün bunlara baxmayaraq hər iki qəhrəman güclüdür. “Bəzən onu əslində olduğundan başqa cür görünmək arzusu yoldan çıxarırdı, lakin o saat ehtiyatla düşünürdü ki, bu, heç bir nəticə verməz, yalançılığa alışmamışdır və çox asanlıqla gülünc vəziyyətə düşə bilər” [7, s.60].

Düşündüm ki, “Fırıldaçılıq edib yorğanı girov qoyaram. Ancaq sonra qapının kandarında dayanıb tərəddüdlə başımı bulayıb geri qayıtdım. Oradan uzaqlaşdıqca nəfsimə qalib gəldiyim üçün daha çox sevinirdim” [1, s.432-433].

Martin Tangendən iradəsiz idimi? Yox, deyildi. Freyd deyirdi ki, “İnstinkt məğlubedilməzdir”, lakin Martin şüuru vasitəsilə şərtsiz refleksi belə ram etməyi bacarmışdı. Hərçənd bir şəxs kimi Martinin davranışını təqdirəlayiq hesab etmək düzgün olmazdı. İradəsini özünü məhv etməyə yox, yaşamaq uğrunda mübarizəyə həsr etmək idi, ən gözəl çıxış yolu. Martin ən asan yolu seçdi”. Tangen isə hələ ki, həyatla mübarizəni...

Beləliklə, dəniz birinin sonu, digərinin qurtuluşu oldu.

Fərqli zamanlarda, fərqli ölkələrdə yazılmasına baxmayaraq, əsərdə bir çox paralellər və ortaq məqamlar mövcuddur. Biz bu məqalədə onlardan bəzilərinizi diqqətinizə çatdırdıq.

ƏDƏBİYYAT

1. Knut Hamsun. Aclıq. İstanbul , “Varlık” yayınları, 2017.
2. Bayram Y. “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S:16 (Güz 2004).
3. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423905118.pdf>
4. Cek London. Seçilmiş əsərləri. Bakı, “Öndər nəşriyyatı”, 205.
5. <http://sonuncuesr.com/heyat-esqi/>
6. <http://www.pdfoku.net/martin-eden-jack-london/>
7. Cek London. Martin İden (roman). Bakı, “Şərq-Qərb”, 2009.
8. Gürsel Aytaç. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi. Gündoğan yayınları.
9. Nargis. Knut Hamsunun “Aclıq” və Cek Londonun “Martin İden” romanı. “Ədəbiyyat” qəzeti, 2017, 24 iyun.

**THE MASTERSHIP OF JACK LONDON AND KNUT HAMSUN:
“HUNGER”, “LOVE OF LIFE”, “MARTIN EDEN”**

In the article the author said many interesting facts about rare pearls of world literature Jack London’s “Love of life” (1905) story, “Martin Eden” (1909) novel and Norwegian writer Knut Hamsun’s novel “Hunger” (1890). The similar and different features of all three works are analyzed and the influence of these works to the society is emphasized. It is interesting that “Martin Eden” was written opposite aspect to “Love of life”, but there are many parallelism between “Martin Eden” and Kunt Hamsun’s “Hunger” novels. In the stories and novels of writer devoted to the description of real life the true feelings of human have its artistic reflection. In the article although the interesting and motivating features of American writer Jack London’s “Love of life”, “Martin Eden” works and opposite sides of life are given, but the issue of life is presented as a peak of human consciousness. All three works are important in terms philosophy in the aspect of love of life.

**МАСТЕРСТВО ДЖЕКА ЛОНДОНА И КНУТА ГАМСУНА:
“ЛЮБОВЬ К ЖИЗНИ”, “МАРТИН ИДЕН”, “ГОЛОД”**

В статье представлены интересные мысли о редких жемчужинах мировой литературы: рассказах Джека Лондона “Любовь к жизни” (1905 г.), «Мартин Иден» (1909 г.) и романе норвежского писателя Кнута Гамсуна “Голод” (1890 г.). Анализируя сходства и отличительные черты всех трех работ, было подчеркнуто влияние этих работ на общество. Интересно, что “Мартин Иден”, который полностью противоречит истории “Любви к жизни”, но по многим причинам параллельными линиями сочетается с романом Кнута Гамсуна “Голод”. В рассказах и романах писателя о реальной жизни отображены истинные чувства человеческого существования. В статье, несмотря на то, что в рассказах выдающегося американского писателя Джека Лондона “Любовь к жизни”, “Мартин Иден”, наряду с захватывающими и мотивирующими чертами привлекают внимание и противоречивые аспекты жизни, вопрос жизненного пламени представлен как вершина человеческого сознания. Все три произведения важны с философской точки зрения в аспекте любви к жизни.